

rových pluků dělostřeleckých a z 42 divisijních pluků dělostřeleckých; ze 6 pluků dělostřelectva pevnostního a ze 3 samostatných praporů dělostřelectva pevnostního a z jedné divise pohorských baterií; dále dlužno sem počítati veškero technické dělostřelectvo, 15 praporů zákopníků, pluk železniční a telegrafní, 3 pluky vozatajstva, technické vojenské družstvo (komité), 44 ženíjních a vojenských ředitelstev stavebních, 12 velitelstev pevnostních, 2 velitelstva městská a 45 místních velitelstev, 52 soudů garnisonních (posádkových), 5 soudů gardových a 2 soudy pro akademie vojenské; dále 10 posádkových přepraven, vojenské velitelství trupy zdravotní, vojenské zdravotní družstvo (komité), 26 posádkových nemocnic a 11 posádkových lékáren; 4 skladiště oděvní, 4 komise pro odvod koní a 3 skladiště odvedených koní (t. zv. remont), 60 vojenských zásobních skladišť, 14 kadetních škol pro pěchotu, dále kadetní školy dělostřelecké, jízdní a zákopnické; vojenský sirotčinec, 4 vojenské nižší reálky a 1 vojenská vyšší reálka; obě vojenské akademie, 7 rozličných odborných škol a kursů; 4 vychovatelny dívčí; vojenský zeměpisný ústav, 4 vojenské lázně a léčebny, 5 vojenských invalidoven, vojenská intendatura, vojenská oddělení účetní a kontrolní, úředníci registratury a konečně vojenské trestnice. Dále přináležejí k vojsku, ale jen v ohledu vojenské disciplíny a správy: bosensko-hercegovský sbor četnický, sbor vojenské policie strážní, vojenská justiční stráž ve Vídni a oddělení vojenských hřebčincův.

IV. Správa vojska.

Vrchní moc rozkazů přísluší nad vojskem císaři, jenž válku prohlašuje a uzavírá mír; jemu výhradně náleží vydávati veškerá nařízení co do správy, vedení a organisace vojska; nařízení tato provádí zodpovědný společný ministr války, jemuž jsou potřebné pomocné orgány dílem přiřaděny (koordinovány) — jako přednosta (chéf) generálního štábu, oba generální inspektoři trup, nejvyšší vojenský dvůr soudní — dílem jsou mu podřízeny veškeré ostatní úřady a orgány. K vyřizování záležitostí vojenských jsou povolány dále úřady, velitelstva a štáby. K úřadům počítají se všechny správní orgány, k velitelstvům náležejí ony orgány vojenské, kteréž povolány jsou vésti a disponovati vojenskými oddíly a ústavy vojenskými, štábům přináležejí pak opatřovati zvláštní službu (vědeckou a technickou).

V. Povolování branců, zákonodárství o plnění branné povinnosti, opatření o ubytování, zaopatření a zásobení příslušníků vojska, upravení jich občanských poměrů a práv i závazků se službou vojenskou nesouvisejících náleží však v kompetenci říšské rady, pokud se týká, v kompetenci uherského říšského sněmu a zastoupeny i prováděny jsou zmíněné právě záležitosti rakouským, resp. uherským ministrem zemské obrany ve shodě s říšským ministrem války (viz čl. Odvod vojenský a roční kontingent nováčků, Úřady vojenské, Povinnost branná, Velitelství okresní doplňovací).

Volby do rady říšské viz Řád volební do rady říšské.

Volby do sněmů zemských viz Ústavy zemské.

Volby do zastupitelstva obecního viz Řády volební obecní.

Volby do zastupitelstva okresního viz Okresy.

Volnost stěhování.

Mezi politickými snahami po svobodě národů civilisovaných vynikal zvláště požadavek, aby zákon zaručil jistá práva svobody jednotlivci, jako

státnímu podanému naproti vladařské moci státu. Již ve středověku bylo toužebným cílem dosažení a potvrzení práva volného usazování se a volného stěhování uvnitř území státního. Dosažení tohoto cíle bylo uznáno a uvítáno jako velevýznamný pokrok na dráze svobodného rozvoje veškerého života státního. Doba absolutismu porozuměla dotýčným snahám náležitě hlavně při výkonu správy. Doba konstituční pokládala za nutné, by byla zaručena v rámci ústavního zákonodárství volnost jednotlivcov a možnost volného stěhování jakožto základním právem státoobčanským a by toto právo bylo ústavou chráněno. Ve stejnou dobu a stejně účinně bylo se domáháno práva volného stěhování potud, pokud směřovalo k dovolenému a dobrovolnému opuštění státního území v úmyslu usaditi se trvale v cizině. Vzhledem k tomu, že styky obchodní, zkvétající objevením Ameriky a východoindické cesty námořské a tím vznikající kolonisace připouštěly jen nepatrné obmezení volnosti stěhovací a též vzrůstající obchod mezinárodní požadoval svobodu usazení co nejméně obmezenou, musily správy a zákonodárství jednotlivých států obmeziti zákaz vystěhování na míru nejnutnější, na případy, kde to bylo v zájmu státním. Též v tomto směru uznala konečně doba konstituční zákonodárství ústavním volnost jednotlivce jako státoobčanské právo základní. S druhé strany též styky mezinárodní nutně vyžadovaly, by i právem mezinárodním stejnoměrně byly upraveny otázky rozmanitých právních stavů a poměrů, otázky, jež plynuly z uznání zásady volného stěhování.

Též platné rak. právo ústavní přijalo, změnivši dřívější stav právní, zejména ustanovení vystěh. patentu ze dne 24. března 1832 č. 2557 sb. z. s. obmezující volnost vystěhování, zásadu volného stěhování v obojím právě vylíčeném směru.

Základní zákon ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. o obecných právech státních občanů stanoví ve čl. 4: »Volnost stěhování osoby a majetku uvnitř státního obvodu není obmezena . . . svobodu vystěhování obmezuje stát jen povinností brannou. Odchodné lze vybírat jen ve případech reciprocity.« Tyto zásady neobsahují prostě prohlášení theoretického principu právního, který by potřeboval prováděcích zákonů, měl-li by nabyti praktického významu. Stanoví spíše nový řád právní, který se stává pro státní občany zdrojem určitých subjektivních práv veřejných, jež chrání soud říšský.

Tím však není řečeno, že naprosto byly zrušeny dřívější předpisy zákonné a zejména vystěhovací patent; tyto platí potud, pokud souhlasí s cit. čl. 4 zákl. z. st. a pokud nebyly vydány určité, přislíbené zákony prováděcí (rozh. ze dne 4. června 1875 časop. »Zeitschr. für Verw.« r. 1877 a ze dne 16. května 1876 č. 6141).

Co se týče práva svobody vystěhovací a zákonného obmezení její povinností brannou, poukázati sluší na čl. Odchodné a Vystěhování.

Ohledně práva volnosti stěhovací uvnitř území státního, dlužno vytknouti: Cit. ustanovení čl. 4 je blíže vyměřeno druhým odstavcem téhož čl. a 1. odstavcem 6. čl. téhož z. Tyto předpisy zákonné zní: »Všichni občané státní, kteří v obci bydlí a tam platí daň výdělkovou a příjmovou ze svého nemovitého majetku, jsou oprávněni voliti a volenu býti do obecního zastupitelstva za týchž podmínek jako příslušníci obecní« a »každý občan státní může na každém místě státního území

se zdržovati a bydleti, nemovitosti kteréhokoli druhu nabývati a jimi volně nakládati a za podmínek zákonných jakoukoli živnost provozovati. Prve uvedená zásada, která odpovídá základním rysům ústavy obecní a domovské vytčeným v zákonech ze dne 5. března 1862 a ze dne 3. prosince 1863, zabezpečuje úplnou volnost stěhování proti partikulárním neb místním zájmům a proti přehmatům samosprávy zemské a obecní a sice zabezpečuje ji se všemi důsledky jeho právní doplněk snahy po postupující pohyblivosti obyvatelstva, kteroužto snahu sebou nese sociální rozvoj moderního státu. Tímto ustanovením zákona říšského zrušena byla všechna sobě odporující ustanovení řádů obecních, princip právní takto vyslovený nepotřebuje ku své platnosti a působnosti uznání zákonodárství zemského (zák. ze dne 24. dubna 1873 č. 42 ř. z. a ze dne 26. dubna 1876 č. 106). Druhá zásada doplnila právo volného pobytu, stanovené zák. ze dne 27. října 1862 č. 87 ř. z. o ochraně svobody osobní a zrušila všechna ustanovení, jež činila závislým změnu bydliště neb usazení se na určitém místě na vrchnostenském povolení a odstranila možnost, by obmezen neb zakázán byl příliv cizinců libovolnými opatřeními obecními. Rovněž zrušena všechna zákonná obmezení, dle nichž nabývání jmění nemovitého určitého druhu, na př. městských nebo venkovských pozemků nebo provozování jistých živností bylo závislým na obecní příslušnosti.

Právo volnosti stěhovací a sice zvláště právo volného usazování se, při němž společenství, do něhož vstupuje nový usedlík stejně je účastno jako tento, obmezeno je přirozeně jednak ohledy police mravnostní, jednak ohledy veřejného řádu nebo bezpečnosti. Důvody police chudinské činí ovšem vzhledem k tomu, že je obec domovská povinna o chudé pečovati, volnost stěhování státním základním zákonem zaručenou ilusorní potud, že nucena jest osoba podpory potřebující, chce-li, by se jí podpory dostalo, přeložiti bydliště své do obce domovské. Co se pak týče zmíněných ohledů police mravnostní a ohledů veřejného řádu nebo bezpečnosti, stanovily četné zákony, kdy ohledy tyto vylučují zásadu volnosti stěhovací.

Nehledě ku příslušným předpisům tr. z., dlužno zejména k těmto zákonným předpisům blíže přihlédnouti: Říšský zákon obecní ze dne 5. března 1862 č. 18. ř. z. propůjčuje v 2. odst. III. čl. obci právo, odepríti cizím pobyt v obecním území, když tito se svými příslušníky nevedou život bezúhonný a za obtíž připadají veřejné dobročinnosti. Postrk a policejní vypovězení dlužno vykonati jen dle zák. z 27. července 1871 č. 88 ř. z. Případy, kde lze uznati na vyhostění ze země nebo vypovězení, ať co trest hlavní neb co zostření trestu, upraveny jsou zákony trestními (§§ 1 a 2 cit.). (Viz čl. Odstrčení, Vyhostění a Vypovězení). Dále dopouští zák. ze dne 10. května 1873 č. 108 ř. z., by jisté osoby dány byly pod policejní dohled. Konečně stanoví zákon ze dne 24. května 1885 č. 89 ř. z., že soudy mohou vysloviti proti osobám, jež byly odsouzeny pro přestupky naznačené v §§ 1—6 tohoto z. neb v § 3 zák. ze dne 10. května 1873 č. 108 ř. z., že mohou býti dány do donucovací pracovny. (Viz čl. Káznice). Z toho tedy plyne, že právo volného se usazování státním základním zákonem zaručené přísluší jen těm osobám, které se neprohřešily proti zákonům trestním, které vedou se svými příslušníky život bezúhonný a nepřipadají za obtíž veřejné dobročinnosti. Pro užití a interpretaci vylíčených právě zákonných zásad jsou zejména důležitá tato hlediska podávající se z příslušných vynosů ministerských a rozhodnutí soudu říšského.

1. Okolnost, že muž vydržuje si svobodnou ženštinu, není ještě o sobě důvodem vyhostění (rozh. min. vn. ze dne 20. dubna 1868 č. 4786).

2. Obec je oprávněna cizince z území obecního vyhostiti jen tehda, když okolnosti odůvodňující vyhostění nastanou během pobytu dotyčné osoby v obci (rozh. min. vn. ze dne 23. února 1879 č. 15.243).

3. Osoba, jež má svou obec domovskou v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených nesmí býti policejné vypovězena ze žádného místa neb okresu tuzemského pouze z ohledů veřejného řádu nebo bezpečnosti, nejsou-li tu též ostatní podmínky žádané § 1 zák. ze dne 27. července 1871 náhl. říš. s. ze dne 22. října 1879 č. 192).

4. Osoba, jež nemůže ihned prokázati listinami svoji příslušnost neb udati ihned svoji obec domovskou, jejíž zjištění často obtížným bývá i osobám práva znalým, nesmí býti ihned hnána postrkem s místa pobytu, nýbrž postačí, když osoba taková může se o sobě tak vykázati, že bude asi možno dle toho její příslušnost v pádu potřeby bez závady zjistiti (náhl. říš. s. ze dne 17. července 1879 č. 187).

5. Osoba, která dotěrným způsobem domáhá se jen soukromé dobročinnosti osob vysoce postavených, nemůže již proto býti stihána dle § 1 a zák. ze dne 27. července 1871; rovněž ne dle § 1 b, může-li se něčím vykázati (náhl. říš. s. ze dne 20. ledna 1880 č. 207).

6. Dle § 1 b a 2 zák. ze dne 27. července 1871 lze policejné odstraniti určitého místa neb území individua bez výkazu a určení, tedy jak osoby bez výkazu tak osoby bez určení, jež nemohou prokázati žádný příjem a žádný dovolený výdělek (náhl. říš. s. ze dne 16. října 1882 č. 264).

Jen obec smí vyhostiti osobu z území obecního, nikoliv nadřízený úřad politický (roz. min. vn. ze dne 24. října 1869 č. 15.554). Nalezli-li obecní představený na vyhostění, lze se odvolati předkem k obecnímu výboru a teprve proti výroku tohoto lze podati stížnost k politickému úřadu okresnímu (roz. min. vn. ze dne 18. října 1870 č. 12.954).

Vrácení ku stavu předešlému (v řízení soud. civ.).

I. Pojem a význam.

Nové zákony procesní nemohly se zcela vzdáti tohoto právního prostředku a rovněž nelze připustiti na prosté vyloučení úkonu procesního, jež nastává nedodržením lhůty nebo promeškáním roku. Zákonodárce musí však rozeznávati mezi zaviněným a nezaviněným zmeškáním. Obojí zmeškání ohrožovalo by však značně právní bezpečnost, kdyby se k zaviněnému příliš přihlíželo, nezaviněné pak ignorovalo. Náhoda by pak ovládala naše právní vztahy a pro nepatrné zápletky a věci vedlejší nebylo by lze přihlížeti při vynášení rozsudku k momentům nejdůležitějším a zákonodárství sotva by mohlo stanoviti dosti dlouhé lhůty a usnadniti odročování roků, by umožnilo nalézání práva zachovati jistý parallelismus mezi rozsudkem a pravým utvářením se poměrů právních. Naproti tomu nutno však vytknouti jisté hranice, by nebyly dokořán dvěře otevřeny svévolným a chikanujícím sporům. Řízení pozbylo by tím vší pevnosti, každý dodatečný úkon přivedl by spor zase zpět do dřívější polohy, jednání musila by býti stále obnovována, nebylo by rozvoje a zakončení, nebo by se obojí aspoň protáhlo do nekonečna, pořádek řízení by přestal a též správné nalézání práva by trpělo nepříznivým vlivem takového nedostatku pořádku.